

JUSTYNA GLINKA

Uniwersytet Jagielloński
e-mail: justyna.glinka92@gmail.com

ŁUKASZ CHYLA

Uniwersytet Jagielloński
e-mail: lukasz.chyla92@gmail.com

Charakter prawny uchwał organów spółek kapitałowych na tle problematyki sporów korporacyjnych

1. Wprowadzenie do problemu — spory uchwałowe

W prawie gospodarczym stabilność i bezpieczeństwo obrotu pełni szczególną funkcję. W świecie, w którym większość transakcji krajowych i międzynarodowych zawierana jest przy udziale konsorcjów i grup spółek (szczególnie w perspektywie negocjowanych traktatów TTIP¹ i TPP²), do najbardziej godzących w pewność obrotu handlowego zaliczamy spory korporacyjne, a zwłaszcza spory uchwałowe. Ich doniosłość odzwierciedla ryzyko, że konkretne rozstrzygnięcie prawne wpłynie na istotny wycinek działalności gospodarczej spółki, której dotyczy (zwłaszcza spółek czysto kapitałowych, tzn. akcyjnych). Będzie to szczególnie znamienne w przypadku szerokiego spectrum wadliwości dotykających uchwały organów spółki.

¹ Transatlantic Trade and Investment Partnership (TTIP), http://ec.europa.eu/trade/policy/in-focus/ttip/index_pl.htm (dostęp: 17.02.2017).

² Trans Pacific Partnership (TPP), <https://ustr.gov/trade-agreements/free-trade-agreements/trans-pacific-partnership/tpp-full-text> (dostęp: 17.02.2017).

Tak zwane spory uchwałowe³ zazwyczaj stanowią punkt wyjścia konfliktów paraliżujących funkcjonowanie, rozwój czy nawet rynkową wycenę osoby prawnej działającej poprzez swoje organy. Przyjęcie uchwał określonej treści przez wspólników bądź akcjonariuszy niejednokrotnie stanowi warunek *sine qua non* dla wielu działań gospodarczych spółki (m.in. podwyższenia kapitału zakładowego z art. 431 k.s.h.⁴, pozbawienia akcjonariuszy prawa poboru z art. 433 § 1 k.s.h., powzięcia uchwały z art. 393 k.s.h.). Litera prawa, mimo doniosłych reform na gruncie prawa handlowego (wprowadzenie kodeksu spółek handlowych, który zastąpił kodeks handlowy z 1934 r.⁵) w dalszym ciągu nie pozwala na pełne ujednoczenie poglądów i zapewnienie względnej stabilności.

Na gruncie k.s.h. możliwość kwestionowania korporacyjnych aktów woli polega na wytoczeniu odpowiedniego powództwa przeciwko spółce i może przybrać jedną z dwóch form — powództwa o uchylenie uchwały sprzecznej z umową (statutem) bądź dobrymi obyczajami i godzącej w interes spółki lub mającej na celu pokrzywdzenie wspólnika (art. 249, art. 422 k.s.h.) lub powództwa o stwierdzenie nieważności uchwały sprzecznej z ustawą⁶ (art. 252, art. 425 k.s.h.). I choć *prima facie* charakter prawny uchwał nie ma wpływu na zaskarżalność tychże aktów woli na gruncie wskazanych przepisów, istnieje wiele powodów, dla których jednoznaczne zakwalifikowanie uchwały jako czynności prawnej może mieć podstawowe znaczenie w rozstrzygnięciu sporu korporacyjnego paraliżującego spółkę czy nawet dla samego jej istnienia.

2. Istota charakteru prawnego uchwał

Podjęcie uchwał przez organy spółek kapitałowych jest jednym z wielu przejawów funkcjonowania spółki handlowej w rozumieniu art. 1 § 1 k.s.h. Przeświadczenie to opiera się na treści art. 38 k.c.⁷ w zw. z art. 2 k.s.h.: „[o]soba prawna działa przez swoje organy w sposób przewidziany w ustawie i w opartym na niej

³ Szerzej na ten temat zob. G. Suliński, *Rozstrzygnięcie sporów ze stosunku spółki kapitałowej przez sąd polubowny*, Warszawa 2008, s. 115–258.

⁴ Ustawa z dnia 15 września 2000 r. — Kodeks spółek handlowych, tekst jedn. Dz.U. z 2016 r. poz.1578 z późn. zm.

⁵ Rozporządzenie Prezydenta Rzeczypospolitej z dnia 27 czerwca 1934 r. — Kodeks handlowy, Dz.U. z 1934 r. Nr 57, poz. 502.

⁶ Zdaniem przedstawicieli doktryny sprzeczność uchwały z ustawą może dotyczyć formy, treści i trybu przyjęcia uchwały, a także ewentualnej ważności zwołania zebrania wspólników. Zob. m.in. S. Sołtysiński, [w:] *System Prawa Prywatnego*, t. 17B. *Prawo spółek kapitałowych*, red S. Sołtysiński, Warszawa 2010, s. 603.

⁷ Ustawa z dnia 23 kwietnia 1964 r. — Kodeks cywilny, tekst jedn. Dz.U. z 2016 r. poz. 380 z późn. zm.

statucie”, w którym to przepisie została wyrażona tzw. teoria organu⁸. Zgodnie z jej założeniami organ nie występuje jako odrębna osoba, lecz stanowi integralny składnik osobowości prawnej danego podmiotu. Wszelkie czynności prawne i inne działania podejmowane przez określone organy w ramach przyznanych kompetencji oraz ich skutki zostają przypisane samej osobie prawnej, w imieniu i na rzecz której działa dany organ. Prawidłowy sposób podejmowania decyzji i wyrażania woli zbiorowej, przyjmujący postać uchwały, stanowi zagadnienie, które immanentnie łączy się z tematyką sporów uchwałowych i wymaga rozległego komentarza.

Określenie charakteru prawnego uchwały jest nie tylko zagadnieniem czysto teoretycznym, albowiem może mieć poważne skutki w praktyce — w odniesieniu do stabilnego obrotu gospodarczego. Ten problem jest najważniejszy na gruncie rozważań o zaskarżalności uchwał w spółkach kapitałowych, gdyż niekiedy dostępność określonego środka prawnego jest obwarowana koniecznością uprzedniego ustalenia charakteru prawnego kwestionowanego aktu woli. Wobec wspomnianej autonomicznej procedury zaskarżania uchwał organów właścicielskich (zgromadzenie wspólników w spółce z o.o. oraz walne zgromadzenie w spółce akcyjnej), uregulowanej w kodeksie spółek handlowych w art. 249–254 oraz art. 422–427 i uniezależnionej od charakteru prawnego uchwały, problem na pierwszy rzut oka koncentruje się wokół uchwał pozostałych organów określonych łącznie jako organy „menadżerskie” (zarząd, rada nadzorcza, komisja rewizyjna)⁹, ponieważ w stosunku do tych ostatnich pojawia się wątpliwość dotycząca zarówno samej dopuszczalności, jak i mechanizmu właściwego dla zaskarżania ich uchwał, co związane jest z brakiem wyraźnego uregulowania czy choćby odpowiedniego odesłania do właściwego reżimu kwestionowania wadliwych uchwał. W doktrynie i orzecznictwie obecnie przeważa przekonanie o możliwości sądowego zakwestionowania uchwał organów menadżerskich jedynie w trybie art. 58 k.c. w zw. z art. 189 k.p.c.¹⁰ w zw. z art. 2 k.s.h.¹¹ Ten środek zaskarżenia jest uzależniony od uprzedniego zakwalifikowania uchwały jako czynności prawnej. Co więcej, pełne zaaprobowanie koncepcji zaskarżalności uchwał organów menadżerskich w trybie przepisów ogólnych, a nie analogicznego zastosowania przepisów art. 249–254 oraz art. 422–427 k.s.h.¹², prowadzi do konstatacji, że uchwała niemająca statusu czynności prawnej nie może zostać wyeliminowana

⁸ Z. Radwański, A. Olejniczak, *Prawo cywilne — część ogólna*, wyd. 13, Warszawa 2015, s. 165, nb. 410.

⁹ A. Szumański, I. Weiss, [w:] W. Pyziół, A. Szumański, I. Weiss, *Prawo spółek*, Warszawa 2014, s. 444–447, nb. 1162–1167.

¹⁰ Ustawa z dnia 17 listopada 1964 r. — Kodeks postępowania cywilnego, tekst jedn. Dz.U. z 2014 r. poz. 101 z późn. zm.

¹¹ Zob. m.in. wyrok SN z dnia 27 czerwca 2001 r., II CKN 898/00, Lex nr 52613.

¹² Zob. m.in. wyrok SN z dnia 20 stycznia 2009 r., II CSK 419/08, LEX nr 491555; wyrok SN z dnia 18 lutego 2010 r., II CSK 449/09, OSNC-ZD 2010/4/103; wyrok SN z dnia 9 maja 2012 r., V CSK 223/11 OSNC 2012/12/145; uchwała SN z dnia 18 września 2013 r., III CZP 13/13, OSNC 2014/3/23; wyrok SN z dnia 18 lipca 2014 r., IV CSK 640/13, Biul. SN 2014/10/10.

z obrotu prawnego w drodze powództwa wytoczonego przed sądem powszechnym (jedynym remedium byłoby podjęcie kolejnej uchwały, zastępującej bądź uzupełniającej jej nieprawidłowości)¹³.

Wbrew pozorom, wobec wciąż forsowanej koncepcji uchwał „nieistniejących”¹⁴, niniejszy problem nie ogranicza się jednak do uchwał organów menadżerskich, albowiem koncepcja czynności nieistniejącej (*actus non existens*), której brakuje cech konstytutywnych, dotyczy uchwał podejmowanych przez wszystkie organy spółek kapitałowych. Zwolennicy koncepcji uchwał nieistniejących wskazują przede wszystkim, że mowa tu o czynności, która w ogóle nie została dokonana (a zatem nie może być unicestwiona ze względu na brak substratu zaskarżenia), co oznaczałoby, że nie znajduje tu zastosowania specjalny tryb zaskarżania uchwał organów właścicielskich. Jedynym środkiem zakwestionowania prawidłowości „nie-uchwały” pozostawałyby w takiej sytuacji przepisy ogólne (art. 58 k.c. w zw. z art. 189 k.p.c.), wymagające uprzedniego zdeterminowania charakteru prawnej uchwały. Na marginesie warto dodać, że koncepcja uchwał nieistniejących jest przedmiotem dywagacji w doktrynie m.in. ze względu na zarzut zaburzenia dychoomicznego podziału na uchwały zaskarżalne w postępowaniu o uchylenie i postępowaniu o stwierdzenie nieważności. Niezależnie jednak od stanowiska oponentów krytycznie oceniających zabieg wyabstrahowania pewnej kategorii uchwał zgromadzeń z autonomicznej procedury określonej przepisami k.s.h., potrzeba wyodrębnienia co najmniej wąskiego katalogu uchwał nieistniejących stanowi obecnie przeważający pogląd (mimo literalnego wyłączenia zastosowania art. 189 k.p.c. w art. 252 § 1 zd. 2 oraz art. 425 § 1 zd. 2 k.s.h.). Stąd też rozważania dotyczące charakteru prawnej uchwał mogą być odniesione wspólnie zarówno do uchwał organów właścicielskich, jak i aktów woli pozostałych organów.

3. Uchwała w typologii zdarzeń cywilnoprawnych

Rozbieżności w kwestii problematyki charakteru prawego uchwał pogłębia zarówno kształtowane od dziesięcioleci rozumienie podstawowych kategorii pojęciowych, takich jak oświadczenie woli czy czynność prawna, jak i, jeszcze bardziej, rudymenarne spory w ramach systematyki zdarzeń prawnych jako źródła skutków w sferze prawa.

¹³ W zależności od okoliczności, intencji i skutków zamierzonych przez współników czy akcjonariuszy „wewnętrzna” próba usunięcia nieprawidłowości uchwały może jednak okazać się niedopuszczalna. Zob. A. Kamińska, *Dopuszczalność reasumpcji głosowania oraz reasumpcji uchwały walnego zgromadzenia spółki akcyjnej*, MoP 2012, nr 22, s. 1189 n.

¹⁴ M. Kruszyński, *Uchwały nieistniejące*, PPH 2008, nr 7, s. 44 n.; a także S. Sołtysiński, *Czy „istnieją” uchwały „nieistniejące” zgromadzeń spółek kapitałowych i spółdzielni?*, PPH 2006, nr 2, s. 4 n.

Z punktu widzenia *stricte* cywilnoprawnego uchwałę można postrzegać jako sumę jednostkowych oświadczeń woli¹⁵, które stanowią zachowania poszczególnych wspólników czy akcjonariuszy biorących udział w akcji głosowania¹⁶. W piśmiennictwie wyraźnie podkreśla się wiele cech odróżniających uchwały zarówno od jednostronnych czynności prawnych, jak i umów dwu- czy wielostronnych¹⁷. Główna oś sporu przebiega między zwolennikami kwalifikacji uchwały jako czynności prawnej w rozumieniu art. 56 k.c., z wszelkimi wynikającymi z tego konsekwencjami, oraz tymi, którzy odmawiają przyznania jej takiego charakteru, klasyfikując wszelkie uchwały jako inne zdarzenia cywilnoprawne. Gamę stanowisk prezentowanych w piśmiennictwie doskonale ujęła w swoim artykule¹⁸ E. Marszałkowska-Krześ. Autorka, odpowiadając się za dominującym obecnie poglądem przyznającym większości uchwał walor czynności prawnych, przejrzysto przedstawiła spektrum koncepcji pośrednich uznających uchwały (bądź określone ich rodzaje) m.in. za postaci czynności wielostronnej, akty *stricte* wewnątrzorganizacyjne czy też czynności prawne, zwracając uwagę na niejednorodny charakter decyzji „spółkowych” oraz całokształt specyfiki czynności prawnych podejmowanych w obrocie handlowym.

Wskazując na immanentne cechy towarzyszące czynności prawnej, przy analizie charakteru prawnego uchwał nie sposób nie wziąć pod uwagę wymogu posiadania zdolności do czynności prawnych przez podmioty będące jej stronami, a także nie udzielić odpowiedzi na pytanie, czy kolektywny akt woli kreuje zachowanie, z którym prawo łączy określone skutki prawne. W odniesieniu do pierwszej kwestii należy odnotować, że uchwały są podejmowane przez cia-

¹⁵ Tak w szczególności Z. Radwański, [w:] *System Prawa Prywatnego*, t. 2. *Prawo cywilne — część ogólna*, red. Z. Radwański, wyd. 2, Warszawa 2008, s. 183, nb. 35. Autor wskazuje, że „w myśl art. 60 k.c. wola osoby składającej oświadczenie woli może być wyrażona przez każde jej zachowanie, które ujawnia jej wolę w sposób dostateczny”, argumentując, że pogląd ten jest uzasadniony również przy uwzględnieniu głosowania tajnego.

¹⁶ S. Grzybowski przyjmuje, że „oddanie głosu stanowi zawsze jednostronną czynność prawną głosującego”, a „[k]ażdą z tych czynności należy oceniać odrębnie również co do ważności i skuteczności oświadczenia woli głosującego”, S. Grzybowski, [w:] *System Prawa Cywilnego*, t. 1. *Część ogólna*, red. S. Grzybowski, Wrocław 1985, s. 487. Z. Radwański wskazuje natomiast, że „głosowanie nie jest czynnością prawną, gdyż samo przez się nie wywołuje żadnych skutków prawnych”. Przyjmuje, że oddanie głosu stanowi oświadczenie woli głosującego, Z. Radwański, *op. cit.*, s. 184, nb. 40. Podobnie P. Antoszek, *Cywilnoprawny charakter uchwał wspólników spółek kapitałowych*, Warszawa 2009, s. 254. Sceptycyzm co do stosowania do aktu głosowania przepisów o oświadczeniach woli wprost wykazuje J. Frąckowiak, *Uchwały zgromadzeń wspólników spółek kapitałowych sprzeczne z ustawą*, PPH 2007, nr 11, s. 8.

¹⁷ S. Grzybowski w zakresie kategorii czynności prawnych wielostronnych wyróżnia „uchwały”, „porozumienia” i „umowy faktyczne”, kwalifikując uchwały typu korporacyjnego jako wielostronne czynności prawne będące umowami o szczególnej treści, S. Grzybowski, *op. cit.*, s. 486–487.

¹⁸ E. Marszałkowska-Krześ, *Charakter prawny uchwały — materiały edukacyjne*, PPH 1998, nr 6, s. 23–26.

ło kolektywne¹⁹, a zatem organ, który nie ma zdolności do czynności prawnych *per se* (albowiem ma ją sama spółka jako wyodrębniony prawnie i ekonomicznie podmiot, a uchwała jest wyrazem woli jednego z jej organów). Zdolność organu do podjęcia czynności konwencjonalnej w postaci uchwały ściśle łączy się z mechanizmem działania osób prawnych, opartym na wspomnianej wyżej „teorii organów”. Dodatkowo warunkuje ją, w określonych okolicznościach, wiele przepisów szczególnych, innych niż te, które należy wziąć pod uwagę w wypadku tradycyjnej czynności prawnej. Są to m.in. określone reguły dotyczące procedury głosowania, osób uprawnionych czy też kompetencji danego organu.

4. Uchwała a pojęcie czynności prawnej

Dywagacje na temat charakteru prawnego uchwał jako sposobu podejmowania decyzji i wyrażania woli zbiorowej przez szeroko rozumiane organy osób prawnych koncentrują się przede wszystkim wokół pojęcia czynności prawnej. W ślad za analizą przeprowadzoną przez Z. Radwańskiego²⁰ należy odnotować, że specyfika uchwał podaje w wątpliwość możliwość zastosowania wprost przepisów dotyczących czynności prawnych. Po pierwsze, sformułowanie zbiorowego aktu woli zachodzi na podstawie szczegółowej procedury, na którą składa się akt głosowania (proces uchwałodawczy *sensu stricto*). I choć głosujący mają możliwość wyrażenia indywidualnych zapatrywań odnośnie do projektu danego rozstrzygnięcia, a nawet współkształtować jego treść, nie jest to klasyczna wymiana oświadczeń woli. Nie ma przy tym znaczenia, czy jest to głosowanie tajne, jawne, ustne, pisemne, osobiste, przez pełnomocników czy też przy wykorzystaniu urządzeń elektronicznych. Istotne jest, że musi zostać dochowana procedura zastrzeżona w przepisach prawa lub umowie organizacyjnej. Po drugie, aby doszło do wskazanego zdarzenia prawnego, nie jest konieczne uzyskanie zgody wszystkich uczestników kolektywu, a tym bardziej bezpośrednie uczestnictwo w procesie decyzyjnym każdego z nich. W przeciwieństwie do umowy cywilnoprawnej wielostronnej (która dochodzi do skutku przy zgodnych oświadczeniach woli, złożonych przez wszystkie podmioty będące jej stronami), wystarczające jest, aby uchwała uzyskała poparcie określonej *ex contractu* lub *ex lege* większości, przy zachowaniu wymaganego do zaistnienia uchwały *quorum*. Ze względu na zasadę majoryzacji²¹ przy określaniu skutków aktu głosowania możliwe jest postawienie tezy, że głosy neutralne czy przeciwne również wyrażają wolę podjęcia wiążącej decyzji przez organ wieloosobowy,

¹⁹ Poza zakresem niniejszych rozważań pozostaje kwestia charakteru prawnego aktów woli podejmowanych przez organy jednoosobowe.

²⁰ Z. Radwański, *op. cit.*, s. 181–184, nb. 30–41.

²¹ „Zasada majoryzacji oznacza, że [...] oddający głos [...] godzą się na związanie wszystkich [...] efektem głosowania (także tych głosujących przeciwko)”. P. Antoszek, *op. cit.*, s. 280.

bez względu na ostateczną wypadkową. Po trzecie, odmiennie niż w przypadku swobody w zakresie zwykłych czynności prawnych (art. 353¹ k.c.), uchwała musi się opierać na podstawie prawnej, wyraźnie sformułowanej w ustawie lub umowie (statucie), regulującej funkcjonowanie danej osoby prawnej (art. 38 k.c.). Jako czynność konwencjonalna²², bez takiej specjalnej podstawy jej legitymizacji, podjęty przez kolektyw akt woli nie ma żadnej doniosłości prawnej i nie może być uznany za wiążący wszystkich członków określonego organu bądź korporacji.

Biorąc pod uwagę powyższe odrębności oraz to, że ustawodawca nie definiuje pojęcia uchwały ani w przepisach kodeksu spółek handlowych, ani kodeksu cywilnego, ustalając jedynie przesłanki jej podjęcia, nie jest możliwe arbitralne określenie charakteru prawnego uchwał *in genere*. Nie ulega wątpliwości, że należy wykluczyć zachodzenie relacji „zawierania się” między pojęciem „uchwały” a „czynności prawnej” z tego względu, że *prima facie* można wyodrębnić te korporacyjne akty woli, które nie wywołują skutku prawnego w postaci powstania, zmiany lub ustania stosunku prawnego (np. uchwała gratulacyjna, apel, dezyderat). Z kolei w odniesieniu do tych, które wywołują dany skutek, wielu autorów przyjmuje, że mamy tutaj do czynienia z innym rodzajem ukształtowania stosunku prawnego niż w wypadku klasycznej czynności cywilnoprawnej. Należy też pamiętać, że dany skutek nie jest bezpośrednim następstwem oddania głosu, lecz podjęcia ważnej uchwały jako takiej (uchwały istniejącej).

5. Klasyfikacja uchwał a zastosowanie przepisów ogólnych

Specyfika wielopodmiotowej struktury spółki kapitałowej oraz dyferencjacja skutków podjęcia poszczególnych rodzajów uchwał dla wielu przedstawicieli piśmiennictwa stały się impulsem do poszukiwania typologii uchwał, opartej na jednolitym i transparentnym kryterium. Wyabstrahowanie określonych kategorii uchwał służyło odróżnieniu tych korporacyjnych aktów woli, do których mogą znaleźć zastosowanie przepisy ogólne. Przykładowo, wyróżniono uchwały²³ 1) o charakterze czysto organizacyjnym (m.in. oceny, sprawozdania), niezmiernie rzadko do wywołania skutków prawnych, 2) dotyczące sfery wewnętrznej spółki, wpływające na strukturę i funkcjonowanie spółki, 3) stanowiące przesłankę ważności czynności prawnych dokonywanych przez inne organy i wywołujących

²² J. Frąckowiak, *op. cit.*, s. 6. Autor podkreśla, że uchwała organu korporacyjnego istnieje wyłącznie jako czynność konwencjonalna, a jej podjęcie wpływa na sytuację normatywną poszczególnych organów (które są zobowiązane do jej wykonania), samej spółki bądź innych podmiotów.

²³ Systematyka zaprezentowana przez dr. Piotra Antoszkę porządkuje poglądy obecnie prezentowane w doktrynie, P. Antoszek, *op. cit.*, s. 183.

skutki zewnętrzne, 4) wywołujące bezpośrednio — bez udziału innych organów — skutek prawny w sferze zewnętrznej.

Typologia ta, choć często oceniana jako zbędna lub niedoskonała²⁴, miała na celu usystematyzowanie rozważań oraz kategoryzowanie powziętych aktów woli na tyle klarownie, aby uzasadnić stosowanie przepisów kodeksu cywilnego odnoszących się do czynności prawnych (czy też oświadczeń woli) do poszczególnych grup kolektywnych aktów woli, których treść wyraża i wywołuje skutki prawne. Najmniej wątpliwości budzą dwie najbardziej przeciwstawne kategorie — uchwały, których treść nie wyraża skutków prawnych i którym zdecydowanie odmawia się waloru czynności prawnej²⁵ (nie stosujemy do nich przepisów ogólnych), oraz uchwały zmierzające bezpośrednio do wywołania skutków prawnych poprzez oświadczenie woli (lub współtworzenie czynności prawnej dwu- bądź wielostronnej po złożeniu oświadczenia przez osobę trzecią, będącą podmiotem zewnętrznym wobec spółki). Brakuje natomiast jednolitego stanowiska co do aktów woli zaliczanych do pośrednich kategorii, mających skutki wyłącznie w sferze wewnątrz korporacyjnej lub też stanowiących składnik innego oświadczenia woli lub czynności prawnej dokonywanej przez spółkę²⁶.

W praktyce odchodzi się od sztywnej typologii, postulując, aby w razie potrzeby jednostkowo badać, czy dana uchwała ma bezpośredni skutek zewnętrzny. Doktor Piotr Antoszek przeanalizował wiele z nich, starając się określić doniosłość prawną poszczególnych uchwał (dotyczących m.in. relacji między współnikami a spółką oraz między spółką a członkami jej organów)²⁷. W przedstawionym przez autora wywodzie odnajdujemy liczne argumenty za przyjęciem, że skoro prawo wiąże z danym aktem woli pewnego rodzaju konsekwencje, a konsekwencje te są objęte świadomością i wolą ich wywołania, nie należy odmawiać im miana „czynności prawnej”, choćby wywoływały następstwa jedynie w ramach struktury korporacyjnej, ponieważ w praktyce zasięg skutków dokonanej czynności jest szerszy, gdyż współnik (akcjonariusz) czy piastun organu w określonej sytuacji faktycznej powinni być traktowani jako podmioty odrębne od samej spółki (druga strona czynności prawnej). To samo dotyczy sytuacji, gdy powstanie całości skutków prawnych jest uzależnione od dodatkowych czynności, takich jak wpis do rejestru przedsiębiorców Krajowego Rejestru Sądowego, albowiem już samo podjęcie kolektywnego aktu woli (bądź za komunikowanie jego treści) implikuje określone konsekwencje prawne.

²⁴ Tak m.in. J. Frąckowiak, *op. cit.*, s. 9.

²⁵ Przykłady uchwał *stricto* organizacyjnych wskazuje A. Opalski, *Rada nadzorcza w spółce akcyjnej*, Warszawa 2006, s. 322–323. Odmienny pogląd prezentuje Z. Radwański, podkreślając, że także uchwały o charakterze wewnętrznym kształtują sytuację prawną określonej osoby, a zatem należy przypisać im walor czynności prawnej, Z. Radwański, *op. cit.*, s. 184, nb. 38.

²⁶ W literaturze przedstawiono liczne koncepcje dotyczące tzw. uchwały zezwalającej, klasyfikując ją m.in. jako zgodę osoby trzeciej, akt udzielenia pełnomocnictwa, część składową czynności prawnej bądź też przesłankę ustawową (*conditio iuris*).

²⁷ P. Antoszek, *op. cit.*, s. 211–270.

6. Uchwała a wady oświadczenia woli

Omawiając znaczenie charakteru prawnego uchwały w kontekście możliwości sięgnięcia do przepisów ogólnych, nie sposób nie wspomnieć, że zaaprobowanie określonego stanowiska implikuje dalsze konsekwencje, choćby w zakresie sposobności powołania się przez osobę głosującą na wady oświadczenia woli w rozumieniu art. 82–88 k.c. Chodzi tu zatem o sprecyzowane przez ustawodawcę nieprawidłowości towarzyszących podjęciu decyzji bądź jej uzewnętrznieniu, sprawiających, że złożone oświadczenie woli jako wadliwe może być, lub jest, pozbawione prawnej skuteczności.

Marcin Spyra²⁸ wskazuje, że jeśli uchwała organu spółki podlega ocenie jako czynność prawna, to nie można przy tejże ocenie pominąć zastosowania art. 82–88 k.c. Według autora należy wziąć pod uwagę, że wady te dotyczą poszczególnych głosów oddanych na posiedzeniu, a nie uchwały jako całości. Nieważność bądź uchylenie się od skutków danego aktu głosowania jako składnika zbiorowego oświadczenia woli nie wpływa zatem automatycznie na byt prawny decyzji organu korporacyjnego²⁹. W doktrynie przyjmuje się, że skoro uchwała i tak zostałaby podjęta, osiągając wymaganą większość bez nieważnie oddanego głosu lub nawet części głosów, nie wywiera to wpływu na jej istnienie w obrocie. W przeciwnym wypadku — jeśli brak wymaganej większości oznaczałby upadek skutków podjętej czynności prawnej — należałoby ustalić taką okoliczność na podstawie art. 189 k.p.c.

Zgodnie z dominującym stanowiskiem w ślad za Z. Radwańskim³⁰ należałoby zatem przyjąć, że każdy głosujący teoretycznie powinien mieć prawo powołania się na wady złożonego przez siebie oświadczenia woli, a sam głos, jako część składowa uchwały, podlega autonomicznej ocenie przez pryzmat art. 58 § 1 i § 2 k.c.³¹ (abstrahując od tego, czy w praktyce taka analiza będzie możliwa, np. ze względu na procedurę głosowania tajnego). Nie jest to jednak kwestia bezdyskusyjna, gdyż wielu komentatorów przez wzgląd na specyfikę dziedziny prawa spółek bezwzględnie odmawia zastosowania przepisów regulujących wady oświadczenia woli nawet wobec zakwalifikowania uchwały jako czynności

²⁸ M. Spyra, [w:] S. Włodyka, *System prawa handlowego*, t. 2B. *Prawo spółek handlowych*, Warszawa 2007, s. 406–407, nb. 655–657.

²⁹ Za możliwością powołania się na wady oświadczenia woli przez głosującego współnika odpowiada się M. Ganobis, *Wpływ wad oświadczeń woli na ważność uchwał zgromadzenia wspólników spółki z o.o.*, MoP 2007, nr 8, s. 451–455.

³⁰ Z. Radwański, *op. cit.*, s. 184, nb. 40–41. Podobnie R. Czerniawski, *Walne zgromadzenie spółki akcyjnej*, Warszawa 2009, s. 183.

³¹ Do kwestii procesowych należy rozstrzygnięcie, czy należy w tym wypadku zaskarżyć całą uchwałę, czy też konieczne jest wytoczenie powództwa o ustalenie istnienia lub nieistnienia konkretnego głosu.

prawnej³². Determinantą jest w tym kontekście natura stosunku prawnego spółki handlowej. Przesłanka całkowicie wyłącza możliwość wsparcia się w tym zakresie kodeksem cywilnym — czy to wprost, czy też z określonymi modyfikacjami. W piśmiennictwie zostało jednak wyrażone zapatrywanie, że tylko przepisy szczególne mogą wyłączyć zastosowanie art. 82–88 k.c. Stąd też większość autorów bezwzględnie odmawiających zastosowania przepisów regulujących wady oświadczenia woli czyni to jedynie w relacji do uchwał organów właścicielskich, których zaskarżalność została kompleksowo uregulowana w art. 249–254 oraz art. 422–427 k.s.h., pozostawiając otwartą kwestię uchwał pozostałych organów.

7. Wnioski

Podsumowując, należy stwierdzić, że potrzeba określenia charakteru prawnego uchwały wpisuje się w dążenie do zapewnienia uczestnikom obrotu należytej ochrony i warunków, w których mogliby oni bezpiecznie prosperować. Ujednolicenie poglądów w zakresie możliwości sięgnięcia do przepisów kodeksu cywilnego byłoby korzystne zarówno z punktu widzenia zagranicznych inwestorów, jak i rodzimego kapitału, gdyż zapewniałoby względną stabilność i rozwiązywało choć jeden fundamentalny problem z zakresu sporów korporacyjnych, immanentnie związany z dualizmem zaskarżania uchwał organów właścicielskich i menedżerskich.

Jak wyjaśniono, zakwalifikowanie uchwały jako czynności prawnej przesądza przede wszystkim o dopuszczalności zaskarżenia aktu woli organu innego niż właścicielski, albowiem trudno zaaprobować stanowisko, że ustawodawca wyłączył możliwość kwestionowania uchwał leżących poza zakresem zastosowania art. 249–254 i art. 422–427 k.s.h., przyjmując zasadę regulacji negatywnej³³. Podobnie, możliwość zastosowania przepisów ogólnych może mieć wpływ na rodzaj sankcji dotykającej wadliwy (nieważny) korporacyjny akt woli oraz dostępność powództwa o ustalenie (art. 189 k.p.c.)³⁴, które w przeciwieństwie do terminów zawitych, określonych w k.s.h., jest środkiem nieograniczonym temporalnie³⁵. W dalszej perspektywie jest to również konieczność sprecyzowania

³² Tak m.in. G. Cern, *Podjęmowanie uchwał przez organy spółek kapitałowych*, Gdańsk 2010, s. 50–51. Autorka opiera swoje stanowisko nie tylko na specyfice spółek jako organizacji korporacyjnych, albowiem odmawia zastosowania przepisów k.c., przyjmując, że uchwały organów spółek kapitałowych nie stanowią czynności prawnych ani oświadczeń woli, co zdecydowanie należy uznać za pogląd mniejszościowy. Zob. również P. Antoszek, *op. cit.*, s. 139–143.

³³ O regulacji negatywnej m.in. M. Pazdan, *Kodeks spółek handlowych a kodeks cywilny*, PiP 2001, z. 2, s. 32–33 (teza 5).

³⁴ Por. J. Lic, *Czy konieczna jest nowelizacja art. 252 i art. 425 k.s.h.?*, PPH 2014, nr 12, s. 44–45.

³⁵ Zob. m.in. wyrok SN z dnia 27 sierpnia 1976 r., II CR 288/76, OSNC 1977/5-6/91; wyrok SN z dnia 6 stycznia 2000 r., I CKN 1361/98, LEX nr 52375; wyrok SN z dnia 10 października

uchybień mogących stanowić o nieważności bezwzględnej w rozumieniu art. 58 k.c. oraz kwestia dostępności przepisów regulujących wady oświadczenia woli.

Zwolennicy przyznania przeważającej części uchwał waloru „czynności prawnej” czy „oświadczenia woli” podkreślają, że takie podejście jest uzasadnione ze względu na specyfikę relacji korporacyjnej na tle systemu prawa cywilnego. Zakwalifikowanie określonego aktu woli jako czynności prawnej może mieć szczególne znaczenie z punktu widzenia ochrony interesu samej spółki (jako wyodrębnionej osoby prawnej), którego nie można utożsamiać z interesem poszczególnych wspólników. Wielu autorów, charakteryzując uchwały jako „swoiste czynności prawne”, postuluje stosowanie przepisów kodeksu cywilnego z dużą ostrożnością, w szczególności mając na uwadze konieczność „odpowiedniego stosowania” oraz brzmienie art. 2 k.s.h.³⁶ wskazującego na subsydiarny charakter przepisów materialnego prawa cywilnego w stosunku do uregulowań prawa korporacyjnego.

Pogląd, że uchwały należy uznać za specyficzne czynności prawne, które zawierają oświadczenia woli i są źródłem skutków w postaci powstania, zmiany lub ustania stosunków wewnątrz lub na zewnątrz spółki, został zaaprobowany w orzecznictwie³⁷. W wyroku z dnia 18 lipca 2014 r.³⁸ Sąd Najwyższy przyjął, że „uchwały organów spółek kapitałowych są wewnątrz korporacyjnymi czynnościami prawnymi, do których nie ma [jednak] zastosowania art. 65 k.c.”. Taki wniosek należy uznać za przekonujący. Nawet jeśli katalog uchwał poddany działaniu przepisów o czynnościach prawnych pozostaje ograniczony (gdyż z pewnością nie wszystkim uchwałom można przypisać walor czynności prawnej), a natura korporacyjnych stosunków prawnych uniemożliwia zastosowanie owych przepisów „wprost”, nie sposób całkowicie wykluczyć zastosowania przepisów kodeksu cywilnego, skoro kodeks spółek handlowych nie reguluje określonych kwestii wystarczająco.

ka 2002 r. V CK 370/02, OSNC 2004/2/21; a także wyrok SN z dnia 14 stycznia 2015 r., I CSK 1057/14, LEX nr 1640227.

³⁶ Zob. m.in. wyrok SN z dnia 20 października 2011 r., III CSK 5/11, OSP 2012/7-8/75.

³⁷ W wyroku z dnia 13 lutego 2004 r., II CK 438/02, OSP 2006/5/53, Sąd Najwyższy uznał, że „uchwały kolegialnych organów spółek kapitałowych wyrażające wolę wywołania skutków prawnych należy kwalifikować [...] jako wielostronne czynności prawne (o skutku zewnętrznym [...] lub wewnętrznym) albo jako wielostronne oświadczenia woli, stanowiące składnik czynności prawnej o skutku zewnętrznym”.

³⁸ Wyrok SN z dnia 18 lipca 2014 r., IV CSK 640/13, Biul. SN 2014/10/10 (teza 2).

The legal nature of resolutions of the governing bodies of corporate companies against the background of corporate disputes

Summary

Controversies accompanying corporate disputes are detrimental to the confidence of trade and economic turnover. The legal nature of resolutions of corporate bodies in companies is an issue of current relevance which is intrinsically linked to many further aspects of corporate disputes, including appealing against resolutions. The said issue requires comprehensive commentary primarily because sometimes the availability of a particular remedy is governed by the prior determination of legal nature of the contested act of will.

Statements presented in doctrine and jurisprudence are not consistent in the presented matter. Taking into account the autonomous procedure of appealing only against the shareholders' resolutions (art. 249–254 or art. 422–427 of the Code of Commercial Companies), which is independent of legal nature of contested resolution, the burden of the problem, at first glance, focuses on the resolutions of other bodies (the management board, the supervisory board and the audit committee).

However, when considering, for instance, the concept of non-existent resolutions, it turns out that the problem relates to resolutions of all corporate bodies. Not to mention the issue of defects of will, regulated in art. 82–88 of the Civil Code. To answer whether a flawed resolution is appealable on the background of the general provisions (art. 58 of the Civil Code in connection with art. 189 of the Code of Civil Procedure), firstly, it must be determined whether a specific resolution can be qualified as a legal act.

The Authors of the article, beside presentation of dominant concepts on the legal nature of resolution, specify the importance of the said issue to the whole matter of corporate disputes and identify the most convincing solutions.

Keywords: resolution of corporate bodies, legal act, appealing against resolution, corporate disputes, legal nature of resolution.

Bibliografia

- Antoszek P., *Cywilnoprawny charakter uchwał wspólników spółek kapitałowych*, Warszawa 2009.
- Cern G., *Podjęmowanie uchwał przez organy spółek kapitałowych*, Gdańsk 2010.
- Czerniawski R., *Walne zgromadzenie spółki akcyjnej*, Warszawa 2009.
- Frąckowiak J., *Uchwały zgromadzeń wspólników spółek kapitałowych sprzeczne z ustawą*, PPH 2007, nr 11.
- Ganobis M., *Wpływ wad oświadczeń woli na ważność uchwał zgromadzenia wspólników spółki z o.o.*, MoP 2007, nr 8.
- Kamińska A., *Dopuszczalność reasumpcji głosowania oraz reasumpcji uchwały walnego zgromadzenia spółki akcyjnej*, MoP 2012, nr 22.
- Kidyba A., *Kodeks spółek handlowych*, t. I. *Komentarz do art. 1–300 k.s.h.*, wyd. 12, Warszawa 2015.
- Kidyba A., *Kodeks spółek handlowych*, t. II. *Komentarz do art. 301–633 k.s.h.*, wyd. 12, Warszawa 2015.

- Kruszyński M., *Uchwały nieistniejące*, PPH 2008, nr 7.
- Lic J., *Czy konieczna jest nowelizacja art. 252 i art. 425 k.s.h.?*, PPH 2014, nr 12.
- Marszałkowska-Krzes E., *Charakter prawny uchwały — materiały edukacyjne*, PPH 1998, nr 6.
- Opalski A., *Rada nadzorcza w spółce akcyjnej. Prawo gospodarcze i handlowe*, Warszawa 2006.
- Pazdan M., *Kodeks spółek handlowych a kodeks cywilny*, PiP 2001, z. 2.
- Pyzioł W., Szumański A., Weiss I., *Prawo Spółek*, Warszawa 2014.
- Radwański Z., Olejniczak A., *Prawo cywilne — część ogólna*, wyd. 13 uaktualnione i zmienione, Warszawa 2015.
- Rudnicki K., *Odwołanie członka zarządu spółki kapitałowej a zaskarżenie uchwały zgromadzenia tej spółki*, „Przegląd Sądowy” 2005, nr 6.
- Sikorska-Lewandowska A., *Sanckje wadliwych uchwał rad nadzorczych spółek kapitałowych i spółdzielni*, Toruń 2013.
- Sołtysiński S., *Czy „istnieją” uchwały „nieistniejące” zgromadzeń spółek kapitałowych i spółdzielni?*, PPH 2006, nr 2.
- Sołtysiński S. et al., *Kodeks spółek handlowych*, t. 2. *Komentarz do art. 151–300*, wyd. 2, Warszawa 2008.
- Sołtysiński S. et al., *Kodeks spółek handlowych*, t. 3. *Komentarz do art. 301–458*, wyd. 2, Warszawa 2008.
- Suliński G., *Rozstrzygnięcie sporów ze stosunku spółki kapitałowej przez sąd polubowny*, Warszawa 2008.
- System Prawa Cywilnego*, t. 1. *Część ogólna*, red. S. Grzybowski, Wrocław 1985.
- System Prawa Handlowego*, t. 2B. *Prawo spółek handlowych*, red. S. Włodyka, Warszawa 2007.
- System Prawa Prywatnego*, t. 2. *Prawo cywilne — część ogólna*, red. Z. Radwański, wyd. 2, Warszawa 2008.
- System Prawa Prywatnego*, t. 17B. *Prawo spółek kapitałowych*, red. S. Sołtysiński, Warszawa 2010.
- Zawada K., *Zaskarżanie uchwał wspólników spółki z o.o.*, [w:] *Prawo prywatne czasu przemian. Księga pamiątkowa dedykowana Profesorowi Stanisławowi Sołtysińskiemu*, red. A. Nowicka, Poznań 2005.

Wykaz aktów prawnych

- Trans Pacific Partnership (TPP), <https://ustr.gov/trade-agreements/free-trade-agreements/trans-pacific-partnership/tpp-full-text>.
- Transatlantic Trade and Investment Partnership (TTIP), http://ec.europa.eu/trade/policy/in-focus/ttip/index_pl.htm.
- Rozporządzenie Prezydenta Rzeczypospolitej z dnia 27 czerwca 1934 r. — Kodeks handlowy, Dz.U. z 1934 r. Nr 57, poz. 502.
- Ustawa z dnia 23 kwietnia 1964 r. — Kodeks cywilny, tekst jedn. Dz.U. z 2016 r. poz. 380 z późn. zm.
- Ustawa z dnia 17 listopada 1964 r. — Kodeks postępowania cywilnego, tekst jedn. Dz.U. z 2014 r. poz. 101 z późn. zm.
- Ustawa z dnia 20 sierpnia 1997 r. o Krajowym Rejestrze Sądowym, tekst jedn. Dz.U. z 2016 r. poz. 687 z późn. zm.
- Ustawa z dnia 15 września 2000 r. — Kodeks spółek handlowych, tekst jedn. Dz.U. z 2016 r. poz. 1578 z późn. zm.

Wykaz orzecznictwa

- Uchwała SN z dnia 18 września 2013 r., III CZP 13/13, OSNC 2014./3/23.
Wyrok SN z dnia 27 sierpnia 1976 r., II CR 288/76, OSNC 1977/5-6/91.
Wyrok SN z dnia 6 stycznia 2000 r., I CKN 1361/98, LEX nr 52375.
Wyrok SN z dnia 27 czerwca 2001 r., II CKN 898/00, Lex nr 52613.
Wyrok SN z dnia 10 października 2002 r., V CK 370/02, OSNC 2004/2/21.
Wyrok SN z dnia 13 lutego 2004 r., II CK 438/02, OSP 2006/5/53.
Wyrok SN z dnia 20 stycznia 2009 r., II CSK 419/08, LEX nr 491555.
Wyrok SN z dnia 18 lutego 2010 r., II CSK 449/09, OSNC-ZD 2010/4/103.
Wyrok SN z dnia 20 października 2011 r., III CSK 5/11, OSP 2012/7-8/75.
Wyrok SN z dnia 9 maja 2012 r., V CSK 223/11 OSNC 2012/12/145.
Wyrok SN z dnia 18 lipca 2014 r., IV CSK 640/13, Biul.SN 2014/10/10.
Wyrok SN z dnia 14 stycznia 2015 r., I CSK 1057/14, LEX nr 1640227.